

Naturvernforbundet i Agder
www.naturvernforbundet.no/Agder

Kristiansand 16.09.25

Til Klima- og miljødepartementet
*Lever elektronisk og sendt som epost postmottak@kld.dep.no
Kopimottagere, se adresseliste*

UTTALELSE TIL FORSLAG TIL TILTAKSPLANER ETTER KVALITETSNORMEN FOR VILLREIN I SETESDAL RYFYLKE OG SETESDAL AUSTHEI

Det vises til nettiden <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-tiltaksplaner-etter-kvalitetsnormen-for-villrein-i-hardangervidda-og-setesdal-ryfylke-og-setesdal-austhei-villreinomrader/id3111105/> og departementets brev av 2. juli i år, og følgende dokumenter:

1. Departementets høringsnotat
2. Vedlegg 2. Forslag til tiltaksplan for Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder
3. Klassifisering av de ti nasjonale villreinområdene etter kvalitetsnorm for villrein. Første klassifisering – 2022. Fokus områdene Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei

Faglig rådgiver for Naturvernforbundet i Agder, Tor Punsvik, har hatt hovedansvaret for utarbeiding av høringsutkastet. Tor Punsvik er pensjonist, men hadde i mer enn 30 år hovedansvaret for de berørte fylkesmennene forvaltningsansvar for villrein i Setesdal Ryfylke villreinområde og tilsvarende ansvar i 15 år for Setesdal Austhei. Han satt også i ekspertgruppa som foreslo kvalitetsnormen for villrein, og som Regjeringen vedtok i 2021 og første klassifisering ble gjennomført etter året etter. Tiltaksforslagene bygger nettopp på denne klassifiseringen.

Vår høringsuttalelse er organisert som følger:

1. NINA rapport 2126 – første klassifisering av 10 nasjonale villreinområder. Hovedpunkter vedrørende Setesdal Ryfylke (SR) og Setesdal Austhei (SA)
2. Innledning med noen hovedpunkter som også berører forhold savnet i høringsdokumentet
3. Merknader til dokumentets innledende generelle del
4. Merknader forslag til tiltak i Setesdal Ryfylke (SR)
5. Merknader til forslag til tiltak i Setesdal Austhei (SA)

En kort oppsummering og sluttord følger så.

Hovedpunkter i klassifiseringen for Setesdal Ryfylke og Setesdal Aust *NINA rapport 2126 «Første klassifisering av 10 nasjonale villreinområder etter kvalitetsnormen.*

Pkt. 4.7.2.1 «Helhetsvurderingen medførte at Setesdal Austhei villreinområde ble klassifisert til middels kvalitet etter at alle delnormer ble satt til middels. Setesdal Austhei oppfyller derfor kvalitetsnormens mål om minimum middels kvalitet. ...» Det vises til kartfortellingen på www.villrein.no hvor forsinkelser på 1 til 2 uker i trekket over FV 45 ved Bjørnevatn fra vinterbeiter i nord til sommerbeiter og kalvings-områder i sør. Dyra «stanger» da mot veien før de i all hast passerer. Det fryktes for opphør av trekket ved ytterligere belastning for dyra.

Pkt. 4.9.2.1 «Helhetsvurderingen medførte at Setesdal Ryfylke villreinområde ble klassifisert til dårlig kvalitet...Det var måleparameterne andel bukk under delnorm 1 og funksjonelle trekkpassasjer under delnorm 3 som var utslagsgivende for klassifiseringen til dårlig kvalitet.»-

Innledning

Før vi går inn i denne punktvis gjennomgang av tiltaksplanen er det noen forhold Naturvernforbundet i Agder ønsker å løfte fram, og som savnes tilstrekkelig drøftet:

1. **Klimaendringer omtales ikke.** Klimaendringene vil ytterligere forsterke de negative trendene som klassifiseringen etter kvalitetsnormen så sterkt har dokumentert. Et klimatilpasset dyr som villreinen vil oppleve økt belastning i sitt miljø i form av varmemstress, og redusert mulighet for også å unnsnippe insektplage m.m. I tillegg er det all grunn til å tro at vårt friluftsliv vinter og vår også vil styres mot de siste snøfonner, og at menneskelig forstyrrelser dermed vil tilta. Dette er forhold som må tas i betraktning om Norge skal etterleve sitt store internasjonale ansvar for å sikre villreinen i Europa ei framtid.
2. **Naturmangfoldlovens «Føre var-prinsipp» utelates.** Det etterlyses i veldig mange sammenhenger bedre kunnskap før tiltak skal iverksettes. Vi kommenterer dette spesifikt underveis, men savner en henvisning til Naturmangfoldlovens § 10 (føre var prinsippet), som meget tydelig fastslår at ved manglende eller mangelfull kunnskap skal tvil komme naturen til gode. Dessverre viser forvaltningspraksis over lang tid at det gjerne er det motsatte som skjer – jo mindre kunnskap, jo vanskeligere er det å ivareta villreinhensyn overfor menneskelige interesser.
3. **Villreinen trenger et miljøombud og en miljødomstol.** Det er en kjensgjerning, som rapporten kunne påpekt innledningsvis, at det generelt er manglende politisk vilje til å ivareta villreinhensyn når de skal veies mot våre interesser. Få politikere med innflytelse, lokalt, regionalt eller nasjonalt viser reell vilje til å prioritere villreinhensyn ved interessekonflikter. Gjentatte ganger trumfes utbygging igjen sjøl når kunnskap om følgende av de er vel utreda og store. Dette har vi opplevd til stadighet, eks. når kommunal- og distriktdepartementet setter villreinhensyn til side, som ved å la storstilt hyttebygging skje i kalvingsområder ved Høgevarde på Norefjell eller Eidfjord Resort etableres i sårbar del av Hardangervidda villreinområde. Dessverre er det få politikere med myndighet som står opp for villreinen, og derfor ønsker vi å løfte fram to forslag som lå i forarbeidene til Naturmangfoldloven (NOU 2004:28), men som Regjeringen luket ut før loven ble vedtatt. Vi trenger et uhildet miljøombud (*gjerne starte med et villreinombud*) og vi trenger en miljødomstol slik våre naboland har. Da hadde trolig en enkeltperson sluppet av egen lomme å måtte betale hundretusener av kroner ved å fremme en rettsak i Lister Tingrett i 2019, mot konsesjonen til Buhei vindkraftverk i Kvinesdal kommune som ligger innenfor det nasjonale villreinområdet Setesdal Ryfylke.
4. **Staten fraskriver seg ansvar og peker på andre aktører til å følge opp**
Forvaltningen av våre villreinområder skjer på tvers av både kommune- og fylkesgrenser og sterk statlig styring av og ansvarstagen i arealforvaltningen anses som en forutsetning om de viktigste foreslåtte tiltakene skal kunne gjennomføres. Eksempelvis vises det til en svært kritisk situasjon for villreinen i Setesdal Austhei ved trekkpassasjen over veien og mellom hyttefeltene ved Bjørnevattn. Frykten for at trekket opphører, og villreinstammen nærmest kollapser har opptatt engasjerte i mange år. Når det her signaliseres en forventning om at resterende

ubebygde hyttetomter skal planvaskes av Valle kommune mener vi dette er svært naivt, og vil foreslå at staten i stedet kjøper og utløser de resterende hyttetomtene som er offentlig godkjente, også av staten Underveis i høringsuttalelsen vil opplevd tilsvarende statlig ansvarsfraskrivelse bli påpekt, og vi at det i hvert fall presenteres «ris bak speilet» når anmodet frivillighet ikke følges opp.

5. Bufeholdet gis forkjørsrett overfor villreinhensyn i Setesdal Ryfylke

Saueholdet i Setesdal Ryfylke er i dag uregulert og noe av det tetteste i landet, og det på et særdeles skrint fjell som er kjennetegnet av sterkt beitepregede finnskjeeggheier uten beiteverdi for noen. Mens bufe tidligere ble gjetet opp til fjell fra bygdene, kjøres det meste nå opp i høyereliggende landskap som knapt har fått groen opp av bakken. Slikkesteiner nyttes til å holde dyr samlet, og er effektive sentra for spredning av sykdommer og parasitter. Under årets reinsjakt i Setesdal Ryfylke er fotråte påvist på rein, en typisk parasittsykdom som spres effektivt fra saltsikkesteinplasser. Politisk vedtatt fravær av større rovpattedyr er til hinder for både en helhetlig fjelløkologi, og at naturen kan ivareta villreinens helse på en bedre måte enn i dag.

6. Rettighetshavernes organisering og deltakelse må styrkes

Det stilles i tiltaksforslaget store forventninger til rettighetshaverne i de tre aktuelle villreinområdene. Naturvernforbundet i Agder skulle gjerne sett at forholdene lå til rette for at dette kunne la seg gjøre, for en sterk og god grunneierorganisering og reell innflytelse og påvirkning ville trolig fremmet villreininteressene betydelig. God grunneierorganisering med lang forvaltningstradisjon kjennetegner en rekke av våre villreinområder lenger nord og øst, som har en lang allmenningskultur for deltakelse i villreinforvaltning. Rettighetshaversiden er i de tre aktuelle villreinområdene her er svært løst organisert, har virket i kort tid og favner kun deler av de potensielle medlemmene. Svært mange vald, varierende fra vel 60 til over 130 vitner om dette forholdet, samt at alle tre har svært lave fellingsprosenter under jakt. Uten en bedre og mer helhetlig organisering av rettighetshaversiden forventer vi minimal bidragsyting herfra til tiltaksgjennomføring. I Agder erfarte vi for 35 år siden at med stor offentlig innsats, i tett samarbeid med rettighetshaverorganisasjonene, fikk organisert en ekstremt fragmentert elgforvaltning med over 800 vald, til et få tall rettighetsstyrte enheter, driftsplanenheter. Staten bør ta et ansvar for at rettighetshaversiden i de tre tiltaksområdene får en bedre organisering som gjør de i stand til å ta mer ansvar.

NNV-Agder foreslår at krav om pliktig organisering i driftsplaner blant rettighetshavere innarbeides i Hjorteviltforskriftene, i tilsvarende § 25 i Lakse- og innlandsfiskeloven.

7. Frykt for negativ påvirkning av villrein av pumpekraftverk etter Vannkraft 2.0

NNV-Agder savner at forslaget til tiltaksplan ikke tar opp endringer i vannkraftstrategier som i første rekke vil kunne forverre situasjonen for villreinen i Setesdal Ryfylke, som allerede er det villreinområdet i Norge som vannkraftnæringen har påvirket villreinen mest negativt. Det er særlig frykten for redusert framkommelighet på vannkraftmagasinene som følger av endrete reguleringsstrategier. Dette kom svært godt fram i forbindelse med Lyses prosjekt for Røldal-Suldal som nylig har vært på høring.

8. Reetablering i Frafjordheiene, del av Setesdal Ryfylke villreinområde

Frafjordheiene i Rogaland, inngår i Setesdal Ryfylke villreinområde, og er vernet. Svartevann kraftmagasin ligger øverst i Siravassdraget, og stod ferdig i 1976. Sammen

med massiv hyttebygging i øvre Sirdal bidro denne kraftutbyggingen til at villreinen forsvant fra Frafjordheiene, og trekkmuligheter gjennom mulig trang passasje og tidligere korridor mot Lysefjorden opphørte. Frafjordheiene inngår stadig formelt i Setesdal Ryfylke villreinområde, og har et areal større enn landets 8 minste villreinområder, og har betydelige beiteressurser. For noen år tilbake utarbeidet de berørte fylkesmennene (nå statsforvalterne) et prosjektforslag til mulig reetablering av en lokal villreinstamme i Frafjordheiene i samarbeid med Norsk Institutt for naturforskning (NINA). Tanken var å hente rein lenger nord, eventuelt øst i villreinområdet, instrumentere noen av de med GPS-sendere, og følge med deres utvikling. Det var den gang ingen interesse for prosjektet hos den sentrale villreinforvaltningen, men NNV-Agder vil som ledd i å styrke den framtidige bæreevnen for villreinområdet be om at mulig reetablering i Frafjordheiene utredes. Siden det i første rekke er kraftutbygging som årsak til dagens tilstand, bør hovedfinansieringen av en utredning og eventuell iverksetting pålegges finansiert av vannkraftindustrien. Det eksisterer allerede godkjente villreinvald i Frafjordheiene, så ved reetablering må det naturligvis ikke disse dyra risikere å bli felt.

1. Høringsuttalelse til tiltaksforslaget generelle del

Tiltakspakke 1. En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og mobilitet

Det anses ikke å være til betydelig hjelp med «Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet» så lenge det er politikere, og ikke uhildede juridiske instanser (*som eks. miljøombud*) som skal vurdere hva som er: «...*helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjell.*» Her står også KLD oppført som oppfølgingsansvarlig, mens det er Kommunal- og distriktdepartementet som har ansvar for Plan- og bygningsloven.

Revidering av kommunale planer (*planvask*) kan høres besnærende ut, og fungerer sikkert for utbyggingsprosjekter der ikke sterke lokale eller større økonomiske interesser berøres. Vi kjenner ikke til at eksisterende tilbud om statlig tilskudd til planvask av betydning i våre villreinområder er benyttet.

Arbeidet med *Heiplanen* (Regional plan for Setesdalsområdet) bidro til både å skape en positiv møteplass for de berørte samarbeidspartene og framskaffe kunnskap og øke forutsigbarheten i arealforvaltning. En oppdatering eller revisjon av Heiplanarbeidet vil forhåpentligvis medføre strammere rammer og løfte fram villreinhensynene bedre, så dette er et tiltak Naturvernforbundet i Agder vil støtte, og gjerne inviteres til å delta i.

Høyere terskel for arealinngrep foreslås som tiltak, men burde vært gjennomført uten behov for egen tiltaksplan. Fremdeles er resultatet knyttet til erfart manglende politisk vilje til å prioritere villreinhensyn.

Når villreinhensyn i for liten grad når opp mot utbyggingsinteresser innen og rundt våre villreinområder tror ikke NNV-Agder dette i første rekke skyldes manglende juridiske planverktøy eller gode nok -veiledere. Riktig nok viser Miljødirektoratets veileder M-1941 seg dårlig egna til å håndtere villreinkonflikter, og bør utbedres.

Men erfaringsvis taper villreinhensyn i første rekke av to forhold; lokale og regionale politiske prioritering av næring m.m., samt private konsulenters konsekvensutredninger bestilt av utbygger. Det nytter lite å moralisere over lokalpolitikernes prioriteringer, og vi ser svært ulik praksis og vilje til å ivare villreinhensyn kommunene i de to Setesdalsområdene imellom. Vi har sett en rekke konsulentrapporter som favoriserer utbyggingsinteresser, og naturligvis

kan ikke kommersielle konsulenter forventes å «bite hånda» som forer de ved å fraråde prosjekter. Det er derfor viktig at de offentlige villreinmyndigheter vier slike private konsulentutredninger langt mer kritisk behandling enn tilfellet har vært til i dag.

Det foreslås å vurdere om de statlige villreinnemndene skal bli høringsinstanser, men dette burde være en selvsagt endring, da det kun er nemndene som kan jobbe helhetlig på tvers av de mange administrative grensene som gjerne involveres.

Norsk Villreinsenter har vært en ubetinget suksess etter at de ble etablert som to sentra i etterkant av «Villrein og samfunn»-prosjektet 20 år tilbake. Men deres kapasitet er svært begrenset i forhold til behov, forventinger og en stor oppgaveportefølje. NNV-Agder støtter forslaget om å styrke de med ressurser.

Jo, kompetanseheving om villrein kan ha en positive effekter overfor kommunestyrer og fylkesting, men vi tror ikke dette er av vesentlig betydning for de prioriteringer som foretas her.

NNV-Agder støtter forslaget om operasjonalisering av et villreinfond, og finner det naturlig at det kan bidra til gjennomføring av kostbare tiltak, eksempelvis som ønsket flytting av turisthytter og løypenett. I Setesdal Ryfylke anses det naturlig at vannkraftbransjene bidrar med hoved-investeringen her.

Når det gjelder motorferdsel i utmark er det svært ulike lokale kulturer og praksis råder, og det er behov for å stramme inn praksis og øke tilsynet der utfordringene anses store. Bedre kunnskap og samordning er viktig, men tvilen og dette behovet skal i tråd med «Føre var»-prinsippet i Naturmangfoldloven, og ikke ramme villreinhensyn.

Regulering av ferdsel både innenfor og utenfor verneområdet vil naturligvis utfordre en høyt skattet friferdselsrett i utmark gitt etter frilufsloven. NNV-Agder mener Naturmangfoldloven gjennom sin § 22 allerede åpner for gjennom forskrift å regulere forstyrrende ferdsel av hensyn til dyrelivet. i avgrenset rom og tid. Fra villreininteressenter har dette behovet og muligheten vært foreslått for myndighetene i flere år allerede. Her ligger også muligheten til å regulere aktiviteter som kiting, sykling og hundekjøring.

En annen mulighet for å regulere ferdsel er bruk av Plan- og bygningslovens § 11.1 (Kommuneplanen), som er benyttet av Vinje kommune til å regulere ferdsel, og forby telting mellom vann knytta til Kvennavassdraget på Hardangervidda, av hensyn til villrein.

NNV-Agder oppfatter at **turistforeningene** i Setesdalområdene gjennom mange år hatt et godt og konstruktivt samarbeid og dialog med villreinmyndighetene. Men tross fruktbare drøftinger om flytting av hytter og løypenett, har iverksetting i stor grad strandet på de økonomiske kostnadene som følger.

1.3 Villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet

Det konstateres at flere parasitter overføres fra bufe til villrein, og i villreinområdet Knutshø synes det klart at slik parasittoverføring har medført redusert kvalitet på, og økt dødelig i villreinstammen. Det er også åpenbart at slikkestein satt ut for å holde bufe samlet fungerer som episentre for spredning av både skumle sykdommer og parasitter.

De to Setesdalsområdene og Hardangervidda er som monokulturer av drøvtyggere å betrakte siden store rovdyr, som hadde vært naturlig forekommende i et fjelløkosystem, ikke aksepteres av hensyn til bufenæringen. Det betyr at et naturlig renovasjonssystem som effektivt kan ta ut syke og svake dyr, og at sjukdom og parasitter effektivt spres fra syke dyr til friske. På Hardangervidda var det et stort utbrudd av fotråte i 2019, som en da antok tok livet av om lag halvparten av årets kalveproduksjon. Fotråte på rein er også påvist i Setesdal Ryfylke.

Under den store todagers skrantesjukekonferansen i Oslo høsten 2016, var de importerte nordamerikanske ekspertene veldig tydelige på store rovpattedyrs viktige betydning i å demme opp for spredning av denne meget fryktede prion-sjukdommen. Rovviltets viktige betydning i holde sine byttedyrbestander ved god helse er velkjent fra biologisk forskning og vitenskap. NNV-Agder mener aksept for bestand av jerv i de to Setesdalsområdene ville kunne bistå til å holde dyrehelsen hos villreinen på et akseptabelt nivå.

Bruk av slikkesteiner gjøres primært for å holde bufe samlet, men bruken av disse bør etter NNV-Agder sin mening opphøre, da de utgjør en stor fare for spredning av sjukdom og parasitter. Dessuten passerer de ofte høyt i landskapet hvor de svært begrensede lavressursene befinner seg og lett ødelegges av tråkk.

Kunnskap om de nevnte forhold er allerede svært gode. Dersom de ansvarlige myndighetene mener ytterligere kunnskap må tilføres, bør «føre var» prinsippet etter Naturmangfoldloven da anvendes ved en forvaltningspraksis som kommer naturen og villreinen til gode

Opprydding i fysiske innretninger for beitebruk foreslås som en oppfordring til frivillig samarbeid mellom bufenæringen og landbruksmyndigheter. Dette mener NNV-Agder er en altfor defensiv holdning og at tiltaket må sikres gjennomført.

1.4 Bestandsforvaltning

Når det gjelder bestandsforvaltning viser vi til tidligere påpekte behovet for å fremme en bedre rettighetsorganisering og at offentlig ressurstilførsel er nødvendig for å få til dette.

Forslaget om jaktfrie soner for både å fremme bruk av trekk-korridorer og etablering i lite brukte beiter støttes av NNV-Agder.

En bedre av rettighetshavere og organisering av jaktutøvelsen forventes å gjøre jakta mer effektiv og mindre belastende for villreinen i en sårbar sesong før vinteren. Med en gjennomgående fellingsprosent på rundt 20 % er det mye å hente her.

Bedre organisering av rettighetshavere ville ventelig også øke rettighetshavernes engasjement i forvaltning av villreinens leveområder.

NNV-Agder vil igjen påpeke behovet for å fremme en bedre grunneierorganisering og redusere det store antallet forvaltningsenheter, vald, som er dagens situasjon. Akkurat som villrein er villaksen nasjonale ansvarsarter med sine kvalitetsnormer for forvaltning. Kravet om pålagt rettighetsdeltakelse for inngang i driftsplaner etter Laks- og innlandsfiskelovens § 25 har ifølge kyndige betydd mye for å forbedre lakseforvaltning, NNV-Agder vil anbefale at et tilsvarende krav innarbeides i Hjorteviltforskriften for villreinforvaltning. Lav fellingsprosent og lav organisering gjør måloppnåelsen under dette punktet blir vanskelig.

1.5 Kunnskapsinnhenting

Når det gjelder kunnskapsinnhenting vil NNV-Agder støtte forslaget om «FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein (inklusive klimatilpasning). Dette er et tema det er allerede en del forventede effekter av, og dette burde vært lagt inn som en forutsetning når tiltak foreslås.

Under FOU-prosjektet om **rovvilt og villrein** savner NNV-Agder fokus på rovviltets viktige rolle som del av fjelløkosystemet og dermed også helsefremmende betydning i byttedyrbestander og i dette tilfellet fremme sunne villreinbestander. Avsnittet oppfattes svært tendensiøst, og basert på at hensynet til bufeholdet er overordnet hensynet til villreinen..

NNV-Agder støtter forslaget om kartlegge den negative påvirkningen fra anleggsveier, men mener disse generelt bør holdes stengt med mindre det åpenbart er uproblematisk av hensyn til villrein.

1.6 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner

NNV-Agder støtter de forslag som skisseres her.

2. Geografiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

2.1 Blåsjøområdet

NNV-Agder støtter de forslagene som ligger i tiltakspakke 7, men skulle gjerne sett at flere av forslagene var knyttet til «gjennomføre» enn «vurdere gjennomført». Vi støtter forslaget om at Skreivassvegen/ Skreivasskleivane nord for Blåsjø føres tilbake til naturtiltak, for å bedre mulighet for villreinen å trekke mellom øst og vest. De foreslåtte tiltak for å redusere ferdseilen til Storsteinen støttes.

Tilgang til båtramper ved Oddatjønn- og Førreskardammen bør etter NNV-Agder sitt syn bommes for å redusere bruken av dammen.

Tiltak 51 anses særlig viktig å gjennomføre, der permanent stenging av anleggsvegen til Store Urevatn, et område der menneskelig ferdsel i dag synes å være en viktig årsak til manglende trekkaktivitet mellom de nord- og sørområdet i Setesdal Ryfylke villreinområde. Av samme grunn bør det heller ikke være grunnlag for å vurdere tiltak 53, men ut fra «føre var» tenking før stenging/ flytting av parkeringsplass opp mot Urråjuvet.

2.2 Sørområdet Setesdal Ryfylke

NNV-Agder slutter seg til forslagene i tiltakspakke 8, men som under forrige punkt mener vi det skulle foreligge nok kunnskap til at forslag som foreslås «vurdert» heller fremmes som konkrete tiltak å gjennomføre. Det gjelder både oppgradert bomløsning ved båtrampe Roskreppfjorden og stenging av sekundærdammen.

NNV-Agder støtter alle foreslåtte tiltak som kan bidra til å redusere ferdsel som har sitt utspring fra veien Brokke – Suleskard. Det gjelder også innkorting av tidsrommet veien er åpen.

Når det gjelder omlegging av hytte- og løypenettet rundt Roskreppfjorden mener NNV-Agder at staten eller et villreinfond må bistå turistforeningene økonomisk i gjennomføring av slike kostbare tiltak.

2.3 Hovden-området

De forslag som er beskrevet i tiltakspakke 8 er til dels utprøvd og i praksis. Praktisering av adaptiv løypeforvaltning i Hovden fungerer slik at løypetraseene inn i de sentrale vinterbeitene på Setesdal Austhei først åpnes når villreinen har trukket sørover mot vår- og sommerbeiter. I samarbeid mellom lokale aktører er det også gjort et betydelig veilednings- og informasjonsarbeid mot de svært mange som nyter området til turer. Erfaringene med mangeårig løypeplanlegging der villreinhensyn inngår burde inspirere andre heiekommuner til tilsvarende innsats.

NNV-Agder savner at tiltakspakken foreslår tiltak for den sterke menneskelige ferdselspresset mot vinterbeitene nord i Setesdal Ryfylke i nærområdene i Vinje, særlig knytta til den massive hyttebyggingen som har skjedd i Våglid-området.

2.4 Bjørnevatn

Det konstateres at dette er det viktigste trekkområdet i Setesdal Austhei, og dyra står og stanger til dels lenge før de krysser veien sørover. Dette fenomenet er dokumentert ved GPS-instrumenterte simler i 20 år, og både kyndige og engasjerte har lenge fryktet at ferdselen og aktiviteten langs veien og hyttebebyggelsen fører til at trekket opphører. Dersom simlene finner å kalve nord for veien og holde seg vil størrelsen og bæreevnen for dette nasjonale villreinområdet vil bli dramatisk redusert.

Tiltak 70 omhandler forsvarets tilpasning under øvingsaktiviteter i området Geiskeli – Berdalsbu ved Hovden. NNV-Agder mener forsvaret bør finne seg øvingsområder som ikke forstyrrer villrein i deres viktige vinterbeiter.

Under **Tiltak 71** foreslås det å ta ut planer om videre utbygging av fritidsboliger i trekkområdet for villrein rundt Bjørnevatn i Valle kommune. Det sies videre «*Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunen, og innebærer ikke statlige pålegg overfor kommunen...*» Kunnskap om områdets sårbarhet for ferdsel og aktivitet har vært kjent lenge, men likevel lot Staten kommunens forslag til hyttebygging i området gå uten å reise innsigelse. NNVA-Agder mener Staten her unndrar seg et åpenbart ansvar, og har **liten tro på den frivillighet** som her foreslås vil føre fram. Altfor mye står her på spill og NNV-Agder mener Staten må kjøpe opp de hyttetomtene de i sin tid aksepterte, mot bedre vitende og råd.

NNV-Agder savner en vurdering av tiltak også ved tilgrensende massivt utbygde hyttefelt Hallbjørnsekken i Tokke kommune i Telemark. Her går også historisk viktige villreintrekk det er naturlig å sikre og restaurere for dyras bruk i framtida.

NNV-Agder støtter de forslag som ellers fremmes, men foreslår også at det utredes og vurderes en tidsbegrensa stenging av veien i den korte tida reinstrekket pågår.

2.5 Forbedre funksjonelle trekk mellom villreinområder

Dette er et åpenbart kompliserte spørsmål, ikke minst i ei tid hvor helseaspektet og smittefare av svært alvorlige sykdommer står høyt på villreinforvaltningens dagsorden. Men som foreslått er det viktig at kunnskapen om både barrierene mellom villreinområdene og mulige tiltak gis prioritet å faglig utrede i en beredskapssammenheng.

OPPSUMMERING OG SLUTTORD

Totalt sett er Naturvernforbundet i Agder meget skuffet over forslag til tiltakspakke for Setesdalsområdene. Vi tror dessverre ikke denne tiltakspakken som er foreslått vil øke sjansene vesentlig for at villreinen i Setesdalsområdene skal ha en langsiktig overlevelse.

Staten skyver svært mye av oppfølgingsansvaret over på andre aktører, og frivillighet. Kontroversielle spørsmål, som omfattende og sterkt miljøpåvirkende bufehold i Setesdal Ryfylke, enten skyves under teppet eller legges i spørsmålsboksen, sjøl om det er rikelig med kunnskap til å handle. Erfaringsvis prioriterer ikke politikere villrein når andre samfunnsinteresser er tunge, lokalt regionalt og nasjonalt. Derfor trengs uhildete instanser som miljøombud eller miljødomstol som kunne bidra til å sikre villreinhensyn.

Det synes også som det i tiltaksforslagene er oversett og uteglemt at Telemark har kritiske arealer i begge villreinområder, som Vågslid i Vinje og Hallbjørnsekken i Tokke.

Forslaget til tiltakspakke viser etter NNV-Agder sitt syn liten vilje til å ta utfordringene knyttet til det tette og uregulerte bufeholdet i Setesdal Ryfylke på alvor.

At det jobbes med nye manøvreringsreglement for vannkraftmagasinene gjennom Vannkraft.20, som vil vanskeliggjøre reinstrekkene, burde vært omtalt og problematisert.

Til slutt tar ikke forslag til tiltakspakke inn over seg pågående klimaendringer, som særlig en art som villrein er sårbar overfor.

Med hilsen

Marie Kvalheim Nilsen
Fylkessekretær i Naturvernforbundet i Agder

Peder Johan Pedersen
Leder i Naturvernforbundet i Agder

Adresseliste, sendt til kopimottakere som epost

Statsforvalterne og fylkeskommunene i Agder, Rogaland, Telemark og Vestland
Kommuner med arealer i de to Setesdalsområdene
Norges Naturvernforbund, fylkeslagene i Rogaland, Telemark, Hordaland, lokallagene i Setesdal, Suldal og Hardanger
Departementene LMD, OED, KLD, KMD, JD, SD,
NJFF og deres avdelinger i Rogaland, Vestland, Aust-Agder, Vest-Agder og Telemark
Fjellstyrene i Bykle, Hjelmeland og Røldal
DNT, DNT-Sør, Stavanger Turistforening, DNT-Turistforening og DNT-Vestland
Forum for natur og friluftsliv, FNF i Agder, Rogaland, Telemark, Vestland og Hordaland
Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådene Landsforbund og Friluftsrådet Sør
Hovden løypekjøring
Innovasjon Norge
Justis- og beredskapsdepartementet
Kommunal- og distriktsdepartementet
Kommunesektorens organisasjon (KS)
Midt-Agder Friluftsråd, Friluftsrådet Sør
Norges Naturvernforbund, Norges Miljøvernforbund, La villreinen leve, Natur og Ungdom, Sabima, Foreningen Redd Villreinen og WWF
NIBIO og NINA

Norges Fjellstyresamband
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Norsk Friluftsliv
Norsk Hydro AS
Norsk Sau og Geit
Norsk villreinsenter Nord og Sør
Otteraaens Brugseierforening
Villreinlagene i Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei
Villreinnemndene for Setesdalsområdene og for Hardangervidda
Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområde
Sira Kvina kraftselskap
Statens naturoppsyn
Statens vegvesen
Statkraft
Statnett
Statskog og Statskog SØR
Utmarkskommunenenes sammenslutning (USS)
Verneområdestyret for SVR
Veterinærinstituttet
Villreinrådet i Norge
De politiske partiene representert på Stortinget

post@bygland.kommune.no; postmottak@bykle.kommune.no;
postmottak@fyresdal.kommune.no; postmottak@gjesdal.kommune.no;
postmottak@hjelmeland.kommune.no; postmottak@haegbostad.kommune.no;
post@kvinesdal.kommune.no; post@sirdal.kommune.no; postmottak@suldal.kommune.no;
postmottak@tokke.kommune.no; post@valle.kommune.no; post@valle.kommune.no;
post@aseral.kommune.no; oddvarsoldal@gmail.com; erik.thoring@naturvernforbundet.no;
rogaland@naturvernforbundet.no; o.thune@naturvernforbundet.no; awagn@online.no;
hordaland@naturvernforbundet.no; setesdal@naturvernforbundet.no; Lagder@naturvernforbundet.no; postmottak@ed.dep.no; post@innovasjon norge.no;
postmottak@landbruksdirektoratet.no; post@nibio.no; nve@nve.no; firmapost@vegvesen.no;
post@statkraft.com; firmapost@statnett.no; post@statskog.no; postmottak@vetinst.no;
sfagpost@statsforvalteren.no; sfvtpost@statsforvalteren.no; sfvlpost@statsforvalteren.no;
sfagpost@statsforvalteren.no; sfropost@statsforvalteren.no; post@telemarkfylke.no;
post@vlfk.no; firmapost@rogfk.no; info@dnt.no; info.oslo@dnt.no; njff@njff.no;
post@norskfriluftsliv.no; naturvern@naturvernforbundet.no; nmf@nmf.no; post@wwf.no;
webmaster@visitnorway.com; post@friluftsråd.no; christian.hillmann76@gmail.com;
jarle.lunde@suldal.kommune.no; torleif.homme@vabb.no; sveinos@msn.com;
post.nord@villrein.no; post.sor@villrein.no; telemark@dnt.no; post@reddvillreinen.no;
hordaland@fnf-nett.no; telemark@fnf-nett.no; firmapost@lyse.no; info@nu.no;
hordaland@naturvernforbundet.no; telemark@naturvernforbundet.no; nfs@fjellstyrene.no;
njff@njff.no; hordaland@njff.no; telemark@njff.no; roldal@fjellstyrene.no;
sabima@sabima.no; post@miljodir.no; tursenter@stf.no; Mariann.eriksen@dnt.no;
eirik.knive@fnf-nett.no; Hordaland@fnf-nett.no; rogaland@naturvernforbundet.no;
telemark@naturvernforbundet.no; hordaland@naturvernforbundet.no;
Tursenter.stavanger@dnt.no; telemark@njff.no; ivar_tuoy@hotmail.com; vestagder@njff.no;
austagder@njff.no; rogaland@fnf-nett.no; agder@fnf-nett.no; geir@friluft-sor.no;
post@midt-agderfriluft.no; agder@bondelaget.no; s-hekre@online.no; keo@statskog.no;
post@statskog.no; sfagpost@statsforvalteren.no; shaughom@gmail.com;
hardangerviddaområdet@statsforvalteren.no; bykle@fjellstyrene.no;

Naturvernforbundet
Agder

hjelmeland@fjellstyrene.no; mail.dntsor@dnt.no; aat@dnt.no; firmapost@sirakvina.no;
post@otrakraft.no; postmottak@fin.dep.no; Postmottak@kdd.dep.no;
postmottak@lmd.dep.no; postmottak@sd.dep.no; bjartehestdalen@hotmail.com;
guri@lavillreinenleva.no; post@reddvillreinen.no; post@arbeiderpartiet.no; frp@frp.no;
info@hoyre.no; post@sp.no; post@sv.no; roedt@roedt.no; venstre@venstre.no;
mdg@mdg.no; krf@krf.no;